

Левченко Сергій Павлович
аспірант 4-го року навчання кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На сьогоднішній день, під час повномасштабної війни, ментальний стан українських досліджень погіршився. Причинами такого погіршення можуть бути як почуття непотрібності своєї діяльності, депресія, апатія, стрес, тощо. Щоб зменшити негативний вплив дослідницької діяльності, слід запроваджувати ефективні практики із підтримки ментального здоров'я саме на інституційному рівні, адже наявність власних служб ментальної підтримки може слугувати конкурентною перевагою для закладу вищої освіти. Також варто відмітити, що підтримка керівника, колег і впевненість в оптимістичному майбутньому можуть знизити рівень стресу, страху невдачі та інші негативні показники психічного благополуччя [1]. Деякі дослідження показують, що ментальна підтримка дослідників дає позитивний ефект для ментального благополуччя дослідників [2]. Навіть у мирний час робоче навантаження та наукова активність можуть чинити негативний ефект на психіку дослідників, однак, деякі чинники можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на ментальне благополуччя дослідників у залежності від статі, віку, наукового ступеню, стажу. До таких індикаторів належать: взаємовідносини із керівництвом, колегами та науковим керівником, робоча атмосфера, рівень заробітної платні, Особливу увагу варто також приділити саме ставленню дослідника до ментальної допомоги, адже цей показник чинить найбільший ефект на ментальне здоров'я українських дослідників. Дослідження, яке стосується ментального здоров'я українських вчених під час повномасштабного російського вторгнення показує появу нових негативних ефектів, які чинять дію на ментальний добробут вітчизняних вчених – це відчуття страху, емоційного вигоряння, самотності, гніву та інших ефектів[3]. Також відомо, що рутинна бюрократична робота є чинником, який прискорює емоційне вигоряння дослідників [4]. Також варто відмітити, що молоді вчені, особливо аспіранти, які тільки починають свою наукову кар'єру частіше задумуються про вірність свого вибору стати науковцем, тому, для них є важливим емоційний контакт та довіра із науковим керівником, що може допомогти уникнути їм проблем із ментальним здоров'ям [5]. Через війну може очікуватись міграція українських вчених до іноземних закладів вищої освіти, оскільки вони

створюють спеціальні умови для українців та допомагають українським вченим адаптуватись до реалій своїх країн, при цьому пропонуючи більш конкурентоспроможну заробітну платню. Тому, чинник міграції українських вчених можна вважати суттєвим для української науки. З одного боку, українські вчені будуть залучені до наукової активності та отримують можливість писати публікації у більш високорангових виданнях, при цьому отримуючи більше фінансування, а з іншого – українська наука таким чином може втратити потенціал через відтік кадрів. Саме тому, управлінські рішення у вітчизняній науці повинні бути спрямовані на те, щоб українські вчені попри війну та складний економічний стан в Україні посували себе потрібними для своєї країни. Це є інтересом на державному та особливо на інституційному рівні, оскільки науковці-практики повинні стати пріоритетом для кожного закладу вищої освіти (ЗВО), тим самим створити для свого ЗВО конкурентну перевагу.

Тому, пропонується створити деякі рішення для покращенню ментального здоров'я в залежності від ставлення до ментальної підтримки та досвіду. Рішення представлені у Табл. 1 та 2.

Табл. 1. Пропозиції стосовно покращення ментального стану в залежності від довіри до психологів

Ситуація	Рішення
Дослідник відвідує психолога	Підвищення рівня довіри до психологів, щирість у спілкуванні, здебільшого – відвідування індивідуальних консультацій, створення власних служб ментальної підтримки у ЗВО
Дослідник не відвідує психолога, але оцінює свій ментальний стан як задовільний	Підтримання рівня ментального добробуту на власному рівні, у разі потреби – звертатись до спеціаліста
Дослідник не відвідує психолога, оскільки не вірить у ефективність	Дестигматизація ментальної допомоги, проведення популяризації ментальної допомоги, підвищення рівня довіри шляхом використання доказових методів у психології, ретельний підбір спеціаліста

Табл. 2. Пропозиції щодо покращення ментального стану дослідників в залежності від віку та наукового досвіду

Вік/науковий досвід дослідників	Рішення
Молоді вчені	Створення позитивних стосунків насамперед із науковим керівником, залучення до наукових проєктів, які створюють відчуття важливості та перспективності наукової праці
Досвідчені вчені	Стимулювання наукової активності з боку керівництва (компенсація наукових публікацій, інформування через обговорення, створення нетоксичної робочої атмосфери
Вчені старшого віку	Підтримання відчуття важливості, допомога в освоєнні інформаційних технологій

Такий алгоритм дій допоможе українським ЗВО мінімізувати негативний ефект від війни та витоку українських вчених. Також, важливим чинником для ментального здоров'я дослідників є, власне, дієва, а не формальна робота власноуніверситетської служби ментальної підтримки. Популяризація позитивного ставлення до такої служби є задачею, яка повинна вирішуватись саме на інституційному рівні. У подальшому, можливим є порівняння ефекту від ментальної підтримки як індивідуальної, так і колективної.

Список використаних джерел:

1. Byrom N. C. et al. Predicting stress and mental wellbeing among doctoral researchers. *Journal of Mental Health*. 2020. С. 1-9. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32967498/>
2. Panger G., Tryon J., Smith A. The Graduate Assembly Graduate Student Happiness & Well-Being Report 2014. *Grad Assem.* 2014. URL: https://gradresources.org/wp-content/uploads/2015/09/wellbeingreport_2014-17.pdf
3. Kurapov A. et al. Toward an understanding of the Russian-Ukrainian war impact on university students and personnel. *Journal of Loss and Trauma*. 2022. С. 1-8. URL: https://www.researchgate.net/publication/361318232_Toward_an_Understanding_of_the_Russian-Ukrainian_War_Impact_on_University_Students_and_Personnel
4. Záborská K. et al. Burnout among university faculty: The central role of work-family conflict. *Educational Psychology*. 2018. Т. 38. №. 6. С. 800-819.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/317619928_Burnout_among_university_faculty_the_central_role_of_work-family_conflict

5. Devine K., Hunter K. H. PhD student emotional exhaustion: the role of supportive supervision and self-presentation behaviours. *Innovations in Education and Teaching International*. 2017. Т. 54. №. 4. С. 335-344. URL: <https://doi.org/10.1080/14703297.2016.1174143>

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Гончарук А. Г.

Магац Наталія Сергіївна

аспірантка 2-го року навчання за спеціальністю 051 «Економіка»

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Екологічні проблеми, такі як екстремальні погодні умови, виснаження озонового шару, порушення екосистем та нераціональне використання природних ресурсів, включаючи прісну воду, становлять глобальну загрозу всьому людству та викликають занепокоєння на всіх рівнях: як на міжнародному, так і на національному, корпоративному й персональному. За даними ООН [1], до 2050 року майже 6 мільярдів людей страждатимуть від нестачі чистої води. На той час більше половини з прогнозованих 9,7 мільярдів людей у світі житимуть у регіонах із дефіцитом води. Сьогодні в Україні ситуація із доступом до чистої питної води особливо загострилася. Через повномасштабне вторгнення російської федерації водні ресурси та водогосподарська інфраструктура неодноразово зазнавали атак та руйнування через їхню стратегічну цінність. Проте і до воєнних подій більшість басейнів річок згідно з гігієнічною класифікацією водних об'єктів за ступенем забруднення можна було віднести до забруднених та дуже забруднених, а найбільша частка обсягу скинутих забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти саме на підприємницький сектор припадає. Так, за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України [2] у 2021 році загальний обсяг скинутих стічних вод підприємствами складав 1137,6 куб. м, з них 47% (543,1 куб. м) – забруднені. У територіальному розрізі у 2021 році найбільше забруднених стічних вод було скинуто у Дніпропетровській (120,3